

MENAKIBNAME OF URYAN HIZIR

Yrd. Doç. Dr. Sadullah GÜLTEN

Uryan Hızır had been worked to spread, together with disciples of Islam who was Abdalan-ı Rum so that he set up in Tunceli county, in Pertek township and Zeve Village a small dervish lodge. After his death Menakıbname was written by to what is narrated Hızır Tac. The information's life Uryan Hızır in Menakıbnamede, there are also details of Alevi founders lodge and into the realm of the relationship between Alevi lodge. In this article, this information with the modern research menakıbnamede by comparison is tried to analyze.

Key Words: Menakıbname, Uryan Hızır, Alevîsm, Association, Tunceli.

ÜRYAN HIZIR MENAKIBNAMESİ

ÖZET

Üryan Hızır, XIII. yüzyılın ikinci yarısında Tunceli'nin Pertek ilçesine bağlı Zeve köyünde zaviye kurarak, mürtleriyle birlikte İslam'ı yaymaya çalışmış bir Abdalan-ı Rum'dur. Menakıbnamesi onun ölümünden sonra Hızır Tac tarafından rivayet edilen bilgiler sonucunda yazılmıştır. Menakıbnamede Üryan Hızır'ın hayatına ait bilgilerin yanı sıra Alevi ocak kurucuları ve Alevi ocakları arasındaki ilişkilere dair bilgiler de yer almaktadır. Çalışmada, Menakıbnamede yer alan bu bilgiler modern araştırmalarla karşılaştırılarak tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimler: Menakıbname, Üryan Hızır, Alevilik, Ocak, Tunceli.

Menkıbe kelimesinin aslı Arapça olup sözlük manası *"övülecek iş, hareket ve meziyetler"*dir. XI. yüzyıldan itibaren kelime ıstılah manada din büyüklerinin kerametlerini anlatan küçük hikâyeler şeklini almıştır. (Üçüncü, 2004: 8). Bir velinin hayatı, faaliyetleri, kerametleri ve menkıbeleri hakkında bilgi veren tarihi yazılı kaynaklara ise Menakıbname/velayetname denilmektedir (Uludağ, 1995: 564). Türk Menakıbename edebiyatının doğuşu ilk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar'a kadar gitmektedir. Türk destan geleneği ile ortak noktaları

DIE *MENAKIBNAME* [HEILIGENVITA] VON ÜRYAN HIZIR

Zusammenfassung

Üryan Hızır ist ein Qalandariyya-Sheikh, der in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts in einem Dorf namens Zeve (in Tunceli, in Landkreis von Pertek) eine *zaviya* (Derwischkloster) gründete und mit seinen Schüler den Islam zu verbreiten versuchte. Seine Heiligenvita (*menakıbname*), die nach seinem Tode verfasst wurde, liegen die Informationen zugrunde, die uns von Hızır Tac überliefert worden sind. Diese *menakıbname* enthält, neben Information über das Leben von Üryan Hızır, auch Informationen über die Gründer von alevitischen *ocak*s und deren Beziehungen untereinander. Im vorliegenden Artikel wurde versucht, die Informationen, die in dieser *menakıbname* gegeben werden, zu analysieren, indem neuere Untersuchungen zu diesem Thema berücksichtigt wurden.

Schlüsselwörter: *Menakıbname*, Üryan Hızır, Alevitentum, *ocak*, Tunceli.

Einführung

Das Wort „*menkıbe*" ist arabischen Ursprungs und trägt die Bedeutung von „lobenswerten Werken, Handlungen und Charaktereigenschaften". Ab dem 11. Jahrhundert bezeichnete dieser Begriff, als Terminus technicus, kleinere Legenden, die von den Wundertaten großer

olan bu türün örneklerine Selçuklular ve beylikler döneminde de rastlanılmakla birlikte, Osmanlılar dönemi Menakıbname edebiyatının zirvesini teşkil eder. Özellikle, Bektaşiliğin Kalenderilikten ayrılarak kuruluşunu tamamladığı XV. yüzyıla ait Bektaşi Menakıbnameleri mühim bir yer işgal etmektedir (Ocak, 1997: 42 vd). Fakat, bunlara Bektaşi Menakıbnameleri demek vakıaya pek uygun düşmez. Onlar, Bektaşi çevreleri tarafından günümüze intikal ettikleri ve bunlarda geçen kişilerin Bektaşiler tarafından benimsenmesinden dolayı bu şekilde isimlendirilmişlerdir (Ocak, 2002a: 27). Bu Menakıbnameler ile hakkında bilgi vereceğimiz Üryan Hızır Menakıbnamesi arasında yapı bakımından büyük benzerlikler vardır. Diğer taraftan, Bektaşi Menakıbnameleri Aleviliğin kurumsallaşmadığı bir döneme aitken, Üryan Hızır Menakıbnamesi XVI. yüzyıldan sonra Safevi etkisiyle kurumsallaşan bir Alevi ocağının kurucusuyla ilgilidir. Bundan ötürü ocaklar arasındaki hiyerarşik yapıyı ve aralarındaki nüfuz mücadelelerini aksettirmesi açısından önemlidir.

Bektaşi Menakıbnamelerini Anadolu'nun İslamlaşmasının geri planına ışık tutan tarihi kaynaklar olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak, destani özellikler taşımalarından dolayı bu tür eserlerin tahlili ve tenkidi zor olup, onlar vasıtasıyla tarihi bilgilere ulaşmak bir hayli müşküldür. Ayrıca, Menakıbname türü eserlerin yazılışındaki birinci amaç o velinin müritlerinin yetişmesi ve tarikatın bütünlüğünü sağlamakken, ikincisi tarikatın ve velinin propagandasını yapmaktır. Bundan dolayı, bunları tarihi gerçeklere dayanan ve hayali menkıbeler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Hayali menkıbeler ise toplumun içtimai değerler sisteminden kaynaklanan menkıbeler, ahlaki bir teoriye dayanan menkıbeler ve propaganda maksadı güden menkıbeler olarak tasnif edilebilir (Ocak, 1997: 34). Bu cümleden olarak, Menakıbname türü eserlerin incelenmesi sırasında onların yazılmasının altında yatan sebepler tespit edilerek, tarihi bilgilerle propaganda amacı taşıyan bilgilerin ayırt edilmesi gerekmektedir.

Üryan Hızır'ın Hayatı

Üryan Hızır'ın hayatı hakkında bilgi veren tek kaynak Menakıbnamesidir. Eserde, Hz. Ali'nin oğlu ve dördüncü imam Zeynelabidin'in soyundan

religiöser Persönlichkeiten handeln.[1] Historische Quellen jedoch, die über das Leben, die Handlungen und Wundertaten eines „*veli*" [„Gottesfreundes"] berichten, nennt man *menakıbname* bzw. *velayetname*.[2] Die Anfänge der türkischen *menakıbname*-Literatur reichen bis in die Zeit der Karahan, des ersten türkischen Staatengebildes. Diese Literaturgattung hat Ähnlichkeiten mit der türkischen Legendenliteratur. Es finden sich Beispiele von *menakıbname*-Literatur schon in der Zeit der Seldschuken und der türkischen Fürstentümer, jedoch ihren Gipfel hatte diese Literaturgattung in der Zeit der Osmanen. Die *menakıbname*-Literatur hatte im 15. Jahrhundert einen besonderen Stellenwert bei den Bektaschis, als sich der Bektaschi-Orden endgültig von der Qalandariyya löste.[3] Es wäre jedoch falsch, die in jener Zeit entstandenen *menakıbnames* als echte *menakıbname*-Literatur zu betrachten. Sie wurden von den Bektaschis als *menakıbname* bezeichnet und überliefert, da sie von Personen handelten, die die Bektaschis achteten und verehrten.[4] Es gibt eine große Ähnlichkeit zwischen diesen *menakıbname*s und der des Üryan Hızır. Während jedoch die Bektaschi-*menakıbnames* in die Zeit gehören als das Alevitentum noch nicht institutionalisiert wurde, hat die *Menakıbname* von Üryan Hızır den Gründer eines alevitischen *ocak*s, der nach dem 16. Jahrhundert unter dem Einfluss der Safawiden institutionalisiert wurde, zum Thema. Darüber hinaus ist diese *menakıbname* wichtig, da sich darin die hierarchische Struktur der *ocak*s und deren Bemühungen um Mitglieder widerspiegeln.

Es ist möglich, die Bektaschi-*menakıbname*s als historische Quellen, die die Islamisierung Anatoliens beleuchten, zu verstehen. Es ist jedoch sehr schwierig dieses Werk, das legendenhaften Charakter hat, zu analysieren und zu kommentieren, um dadurch historische Informationen gewinnen zu können. Denn die Absicht zur Verfassung von Schriften im Stil der *menakıbname*s, dient in erster Linie der Erziehung der Schülerschaft und der Propaganda für den jeweiligen Orden und den Ordenspatron. Aus diesem Grund ist es wichtig, bei der Analyse dieser Werke zwischen legendenhaften Erzählungen und historischen Tatsachen zu unterschieden. Man sollte deshalb die

1 Vgl. Üçüncü (2004), S.8
2 Vgl. Uludağ (1995), S.564
3 Vgl. Ocak (1997), S.42 et al.
4 Vgl. Ocak (2002a), S.27

geldiği ifade edilmekteyse de bunun doğruluğunu tespite imkânı yoktur. Üryan Hızır, bugün Tunceli bölgesinde faaliyet gösteren merkezi Pertek ilçesinin Zeve köyü olan Alevi ocağının kurucusu olarak kabul edilmektedir. Asıl adının Sultan Hıdır olduğu, Üryan isminin ise "*çok temiz*" manasında kullanıldığı belirtilmektedir (www.uryanhizir.com; Yaman, 2006; 137). Bununla birlikte, Zeve'de türbesi bulunan Sultan Hıdır'ın Üryan Hızır olmadığı iddiası da mevcuttur (Saltık, 2009: 211). Onun, Üryan ismini almasında temiz manasından ziyade, bağlı olduğu tasavvufi anlayış etkili olmalıdır. Bu durum ise en çok Kalenderi dervişleri ile uyuşmaktadır. Kalenderi dervişleri yarı çıplak dolaşan kişiler olup, ilk Kalenderi dervişlerinden biri Tahir-i Üryan, yine Eskişehir'de zaviyesi bulunan bir başka Kalenderi dervişi ise Üryan Baba isimlerini taşımaktaydı (Ocak, 1999: 159, 186). Özellikle, Üryan Hızır'ın yaşadığı bölgede Kalenderi ve Haydari tarikatların bir hayli yaygın olduğu göz önünde bulundurulursa (Turan, 1997: 39), onun da bir Kalenderi dervişi olma ihtimali yüksektir.

Üryan Hızır, Selçuklu Sultanı Alaaddin, Mevlana Celaleddin-i Rumi ve Hacı Bektaş Veli ile çağdaştır. Bazı araştırmacılar onun Ahmet Yesevi'nin müritlerinden olduğunu ve Hacı Bektaş'ın yanında bulunduğunu ifade etseler de (Saltık, 2009: 142), bu iddiaları doğrulayacak belgeler mevcut değildir. Her ne kadar Menakıbnamesinde Hacı Bektaş ile aralarında bir yakınlığın bulunduğuna dair bilgiler olsa da bunu başka kaynaklarla da desteklemek lazımdır. Nitekim, Üryan Hızır Hacı Bektaş'ın müritleri arasında bulunsaydı, en azından Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesinde isminin geçmesi beklenirdi. Öte yandan, Alevi ocaklarına isimlerini veren kişiler göz önünde bulundurulduğunda onun da -Hacı Bektaş, Dede Garkın, Sarı Saltık, Emirci Sultan, Abdal Musa, Seyyid Ali Sultan gibi- Anadolu'nun İslamlaştırılması hususunda katkılarının olması muhtemeldir. Nitekim, menakıbnamesinde Kürdistan bölgesinin İslamlaştırılmasındaki rolü üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, Zeve köyünün aslının Zaviye olduğu yönündeki bilgiden hareketle onun bir zaviye kurduğu da söylenebilir (www.uryanhizir.com). Esasen, Osmanlı döneminde tutulmuş tahrir defterlerinde Sağman nahiyesine tabi Zaviyeli isimli bir köye tesadüf edilmektedir. Bu köy 1530 tarihli tahrirde "*Karye-i Zaviye-i*

legendenhaften Erzählungen der *menakıbname*s folgendermaßen kategorisieren: a) Erzählungen, die die gemeinsamen Werte eines Volkes ausdrücken b) Erzählungen, deren Grundlage ethische Theorien sind und c) Erzählungen, die zu Propagandazwecken genutzt werden.[5] Bei der Untersuchung von Schriften im Stil der *menakıbname*s sollte man außerdem die Ursachen für ihre Abfassung ermitteln und zwischen Information, die zu Propagandazwecken gegeben werden, und historischen Information unterscheiden.

Das Leben von Üryan Hızır

Die einzige Quelle, die uns Kenntnisse über das Leben von Üryan Hızır gibt, ist seine *menakıbname*. In dem Werk behauptet wird, dass er aus der Linie Alis und des vierten Imams, Zeynalabidin, stammt. Es gibt jedoch keine Möglichkeit, die Richtigkeit dieser Angabe zu überprüfen. Üryan Hızır gilt als Begründer eines alevitischen *ocak* in einem Dorf, namens Zeve, (in der heutigen Region von Tunceli, im Landkreis von Pertek). Sein echter Name war Sultan Hıdır, während der Namenszusatz „*üryan*" im Sinne von „sehr rein" verstanden wurde.[6] Es besteht aber darüber hinaus die Meinung, dass Sultan Hıdır und Üryan Hızır nicht die gleiche Person seien.[7] Es ist wahrscheinlich, dass der Namenszusatz „*üryan*", neben seiner Bedeutung als „sehr rein", eine Bedeutung in einem sufischen Sinne besitzt bzw. auf seine Zugehörigkeit zu einer bestimmten sufischen Strömung hinweist. Dies zeigt sich bei vielen Qalandariyya-Derwischen. Die Qalandariyya-Derwische zogen meist halbnackt umher. Einer der ersten Qalandariyya-Derwische [in Anatolien] hieß Tahir-i Üryan. Ein anderer, der in der *zaviya* von Eskişehir wirkte, hieß auch Üryan Baba.[8] Im Hinblick auf die Tatsache, dass vor allem im Gebiet, wo Üryan Hızır lebte, die Qalandariyya und Haydariyya sehr verbreitet war,[9] ist es wahrscheinlich, dass auch Üryan Hızır ein Qalandariyya-Derwisch war.

Üryan Hızır ist ein Zeitgenosse des seldschukischen

5 Vgl. Ocak (1997), S.34
6 Vgl. www.uryanhizir.com; Yaman (2006), S.137
7 Vgl. Saltık (2009), S.211
8 Vgl. Ocak (1999), S.159,186
9 Vgl. Turan (1997), S.39

Hızır Tazi" olarak kaydedilmiştir. Köyde sakin olan neferlerden bazılarının "*şeyh*" olarak kaydedilmiş olması dikkat çekicidir (TD 64: 808; TD 213: 82; TD 998: 169; TD 164: 133b). Fakat, Çemişgezek sancağı evkaf defterinde köyde bulunan bir zaviye kaydına rastlanılmadığının da belirtilmesi gerekmektedir (TD 552: 52b-54b). Anadolu'nun iskânında ve Anadolu' da İslam'ın yayılmasında dervişlerin ve zaviyelerin büyük bir rol oynadığı göz önünde bulundurulacak olursa (Barkan, 1942; Gülten, 2004), Üryan Hızır zaviyesinin de böyle bir fonksiyon icra ettiği söylenebilir. Üryan Hızır'ın müritlerini farklı bölgelere yollamasının amacı İslam'ı geniş kitlelere yayma düşüncesi olmalıdır.

Üryan Hızır Medine'den gelerek Harput'a yerleşmiştir. Burada bir müddet kaldıktan sonra, Murat ırmağını geçerek Kürdistan bölgesine gitmiştir. Kürdistan olarak bahsedilen yer Pertek ve Sağman bölgesidir. Burası XVI. yüzyılda Mazgirt ile birlikte "*Çemişgezek ülkesi*" olarak isimlen-dirilmiştir (Ünal, 1999a: 192). Pertek ve Sağman bölgesi Üryan Hızır'ın bölgeye geldiği sırada gayr-i müslimdir. Bu sırada Pertek beyi Vasil, Sağman beyi Takur, Buzin beyi ise Görkud isimli kişilerdir. O, isimleri belirtilen beyler tarafından yakalanarak birkaç kez kuyuya atılmışsa da her seferinde kuyudan kurtulmayı başarmıştır. Bu sırada onun kerametlerini gören pek çok kişi Müslüman olmuştur. Sağman beyi Takur da Müslüman olarak Üryan Hızır'ın müritleri arasına katılmıştır.

Yukarıda verilen bilgilerin ihtiyatla karşılanması gerekmektedir. Özellikle, metin arasına sıkıştırılan ve sadece bir cümle ile geçiştirilen "*Ol vakit Melkiş beyleri iman kabul idüb mürid olmuşlar.*"dır ifadesinin üzerinde durulmalıdır. Çünkü, Melkiş beyleri olarak isimlendirilen kişiler esasen Saltuklu Beyliği'nin bakiyeleridir. Bu Türk hanedanı Çemişgezek beyi olan Melikşah bin Nasreddin Muhammed'in soyuna dayanmaktadır. Melikşah'ın soyundan gelen bu hanedanın ismi yöresel söyleyişte Melkiş şekline dönüşmüştür (Ünal, 1999a: 192). Şu halde, Saltukluların ve Mengüceklerin bölgede 1071 tarihinden itibaren faaliyet gösterdiği ve Melkiş hanedanlığının ise 1202 tarihinden sonra kurulduğu göz önünde bulundurulursa (Turan, 1997: 241; Ünal, 1999b: 10 vd), Menakıbnamede Pertek, Sağman ve Buzin beyleri ile ilgili anlatılan kısımlar

Sultans Alaadidin, Rumis und Hacı Bektaş Velis. Auch wenn einige Autoren ihn als einen Jünger Ahmet Yesevis betrachten, der sich bei Hacı Bektaş aufhielt,[10] gibt es keine Quellen, die dies bestätigen würden. Auch wenn es in seiner *menakıbname* Informationen über seine Nähe zu Hacı Bektaş Veli gibt, muss dies jedoch durch andere Quellen bestätigt werden. Denn, wenn Üryan Hızır ein Yunger Hacı Bektaş Velis gewesen wäre, würde man erwarten, dass er mindestens in der *Velayetname* erwähnt werden würde. Wenn man aber diejenige Personen, die den alevitischen *ocak*s ihre Namen verliehen haben, vor Augen hält, so ist es durchaus möglich, dass auch er – wie auch Bektaş, Dede Garkın, Sarı Saltık, Emirci Sultan, Abdal Musa oder Seyyid Ali Sultan – einen Beitrag zur Islamisierung Anatoliens beigetragen hat, da in der *menakıbname* auch seine Rolle bei der Islamisierung Kurdistans erwähnt wird. Auch das Dorf Zeve ist ursprünglich aus einer *zaviya* hervorgegangen, deren Gründer Üryan Hızır sein soll.[11] Die *zaviya* im Dorf Zeve findet auch Erwähnung in osmanischen Urkunden (*Sağman nahiyesi*). In den Steuerakten des Osmanischen Reiches aus dem Jahre 1530 wird dieses Dorf unter dem Namen „*Karye-i Zaviye-i Hızır Tazi*" geführt. Es ist interessant, dass einige der Bewohner dieses Dorfes hierbei als „*şeyh*" bezeichnet werden.[12] Wir müssen jedoch darauf hinweisen, dass in einer anderen Urkunde (*Çemişgezek sancağı evkaf defteri*) nicht erwähnt wird, dass es in dem Dorf eine *zaviya* gegeben haben soll.[13]

Bei der Besiedelung und Islamisierung Anatoliens haben die Derwische und die *zaviye*s eine wichtige Rolle gespielt.[14] Auch die *zaviye* von Üryan Hızır hat einen Beitrag dazu geleistet, und der Grund, warum Üryan Hızır seine Jünger in verschiedene Regionen entsandte, muss gewesen sein, dass er den Islam unter verschiedenen Gruppen verbreiten wollte.

Üryan Hızır ließ sich, nachdem er über Medina gekommen war, in Harput nieder. Nachdem er hier eine Zeit verweilte, ging er in das Gebiet Kurdistans. (Unter Kurdistan ist die Region von Pertek und Sağman zu verstehen.) Man nannte diese

10 Saltık (2009), S.142
11 Vgl. www.uryanhizir.com
12 Vgl. TD 64: 808; TD 213: 82; TD 998: 169; TD 164: 133b
13 Vgl. TD 552: 52b-54b
14 Vgl. Barkan (1942); Gülten (2004)

Üryan Hızır'a atfedilen menkıbeler olmalıdır. Onun Sultan Alaaddin, Hacı Bektaş ve Mevlana ile çağdaş olmasından hareketle zaten 1200'lü tarihlerde yaşamış olması muhtemeldir. Özellikle, Menakıbnamede Moğollardan bahsedilmesi ise onun 1240'lı tarihlerde bölgede olduğu izlenimini vermektedir. 1243 tarihindeki Kösedağ savaşından sonra bölge Moğol hakimiyetine girmiş olup, 1250 tarihinden sonra bölgede İlhanlı etkisi söz konusudur (Yılmazçelik, 1999: 19). Üryan Hızır, Pertek ve Sağman bölgesinde bir müddet kaldıktan sonra Diyarbakır'a gitmiştir. Onun Diyarbakır'a gidiş tarihi Menakıbnamede ***"..beş yüz yıl hazret-i risalet-i penahiden sonra…"***dır diye belirtilmektedir. Buna göre, onun Diyarbakır'a gidiş tarihi 1110 olarak tespit olunmaktadır ki, bu tarihin gerçeği yansıtmadığı ortadadır. Eserde, Üryan Hızır'ın ölümüyle ilgili herhangi bir bilgi yoktur.

Menakıbnameye göre, Üryan Hızır pek çok keramet göstermiştir. Bunlar sudan seccade üzerinde geçmek, hastaları iyileştirmek, şekil değiştirmek, akıldan geçeni bilmek, taş olmuş bir adamı eski haline getirmek, nefes evladı edinmek olarak sıralanabilir. Eserde bunlardan başka Hubyar Ocağının kurucusu Hubyar Sultan ve Ağu İçenler Ocağının kurucuları arasında gösterilen Seyyid Mençek'in de kerametlerinden bahsedilmektedir. Ayrıca, Sarı Saltık'un ejderha ile mücadelesi de Menakıbnamede yer almaktadır. Buna göre, Hubyar'dan tabuta konulmuş sağ bir adamın cenaze namazını kıldırması istenmiş, cenaze namazından sonra sağ adamın öldüğü görülmüştür. Seyyid Mençek ise Sultan Alaaddin'in sunduğu zehri içmesine rağmen Üryan Hızır'ın himmetiyle zehirlenmemiş ve zehri kâseye geri doldurarak Sultan Alaaddin'e vermiştir. Saru Saltık'ın ejderha ile mücadelesinden aşağıda geniş şekilde bahsedileceği için burada üzerinde durulmamıştır. Üryan Hızır'a atfedilen kerametlerden pek çoğunu diğer Bektaşi Menakıbnamelerinde de görmek mümkündür. Irmak veya deniz üzerinde yürümek Menakıbu'l-Kudsiye ve Hacı Bektaş, şekil değiştirmek Hacı Bektaş, Hacım Sultan, Abdal Musa, Kaygusuz Baba ve Sultan Şucaeddin, hastaları iyileştirmek; Menakıbu'l-Kudsiye ve Otman Baba, ejderha ile mücadele Hacı Bektaş, Hacım Sultan ve Otman Baba, nefes evladı edinmek ise Hacı Bektaş ve Hacım Sultan menakıbnamelerinde geçmektedir

Region, gemeinsam mit Mazgirt, im 16. Jahrhundert *„das Land der Çemişgezek"*. [15] In der Zeit, als Üryan Hızır in die Region von Pertek und Sağman kam, war diese Region nicht islamisiert worden. Der Herr/Fürst von Pertek war jemand, namens Vasil, der Fürst von Sağman war jemand, namens Takur und der Fürst von Buzin war jemand, namens Görkud. Üryan Hızır wurde mehrmals von diesen Fürsten in einen Brunnen geworfen, schaffte es jedoch jedes Mal wieder zu entkommen. Viele Menschen, die bei seiner Flucht seine Wundertaten sahen, wurden dadurch zu Muslimen. Auch der Fürst von Sağman, Takur, wurde später zu einem Jünger Üryan Hızırs.

Diese Informationen müssen jedoch mit Vorsicht genossen werden. Wir müssen besonders auf folgende Aussage, die in den Text des Werkes eingeschoben wird und aus einen Satz besteht, eingehen: "*Ol vakit Melkiş beyleri iman kabul idüb mürid olmuşlar.*" [„Daraufhin wurden die Fürsten von Melkiş gläubig und wurden zu [seinen] Jüngern"]. Denn diejenigen, die hier als die Fürsten von Melkiş bezeichnet werden, sind in Wahrheit die Nachfahren des Fürstentums von Saltuklu. Dieses türkische Herrscherhaus ist die Nachfolge des Fürsten von Çemişgezek, Melikşah bin Nasreddin Muhammed. Der Name „Melikşah" wurde in der kurdischen Sprache zu „Melkiş".[16] Wenn wir nun berücksichtigen, dass die Saltuklu und die Mengücek ab dem Jahre 1071 in der Region aktiv waren und das Herrscherhaus von Melkiş nach 1202 gegründet worden ist,[17] stellen die Abschnitte in der *menakıbname*, die von den Fürstentümern von Pertek, Sağman und Buzin handeln, legendenhafte Erzählungen dar, die [einfach] auf Üryan Hızır übertragen werden.

Wenn wir davon ausgehen, dass Üryan Hızır ein Zeitgenosse von Sultan Alaaddin, Hacı Bektaş und Mevlana gewesen sein soll, dann ist wahrscheinlich, dass er um das Jahr 1200 gelebt hat. Besonders die Tatsache, dass in der *menakıbname* auch die Mongolen erwähnt werden, erweckt den Gedanken, dass er um das Jahr 1400 in dieser Region gewesen ist. Nach der Schlacht von Kösedağ in Jahre 1243 wurde die Region zu einem mongolischen Herrschaftsgebiet und nach 1250 geriet es unter den

15 Ünal (1999a), S.192
16 Vgl. Ünal (1999a), S.192
17 Turan (1997), S.241; Ünal (1999b), S.10 et al.

(Ocak, 2002a: 283-284).

Menakıbname'nin Tarihi, Yazarı ve Yazılış Sebebi

Üryan Hızır Menakıbnamesi 11 Rebiü'l Evvel 1276/ **8 Ekim 1859** tarihinde istinsah edilmiştir. Metnin nükebadan Hasan Hüseyin tarafından aslına sadık kalınarak "*bila-ziyade ve la-noksan*" bir şekilde istinsah edildiği belirtilmektedir. Fakat, belgesinin aslı hakkında her hangi bir bilgi verilmemiştir. Bu bilgiden hareketle, orijinal metnin daha eski olduğu söylenebilir. Menakıbnamenin orijinal metninin hangi tarihte yazıldığını tespit etmek mümkün olmasa da, eserde yer alan bazı ifadelerden metnin orijinalinin hangi tarihe ait olduğu konusunda bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. Buna göre, Menakıbnamenin ***"Velayet-i Hazret-i Kutb-ı Aktab Seyyid Hızır Tac'dan söyle ki rivayet olunur ki…"*** diye başlamasından hareketle Menakıbnamenin **Hızır Seyyid Tac** (Taceddin) tarafından rivayet edilen bilgiler sonucunda oluşturulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Adı geçen kişinin 1500-1600 tarihleri arasında yaşamış olduğu rivayet edilmekteyse de, Menakıbnamede bulunan şecerede o **Seyyid Murtaza**'nın oğlu olarak gösterilmekte, en son zikredilen **Seyyid Muhammed Rahim** ile aralarında dört kişi bulunmaktadır. Her biri arasında 25 yıllık bir fark olduğu farz edilerek yapılan bir hesaplama sonucunda, onun **1700'lü** yıllarda yaşamış olduğu söylenebilir. Bununla beraber, bu tür şecerelerin tarihi bilgi açısından yeterli olmadığı ve onlarda yer yer yanlış bilgilerin bulunduğu da ifade edilmelidir (Birdoğan, 1995: 187-188). Ayrıca, Üryan Hızır ocağı mensuplarından Veli Büyükşahin'de bulunan şecere ile Menakıbnamede geçen şecerenin uyuşmadığını da söylemek gerekmektedir. Fakat, bu durum onun Üryan Hızır evlatlarından biri olma ihtimalini değiştirmez. Bundan dolayı, o aile içerisinde nesilden nesile aktarılarak gelen rivayetlere vakıf olmalıdır. Ayrıca, kendisinden **"Kutbu'l-Aktab"** olarak bahsedilmesi onun yaşadığı dönemin önemli bir kişisi olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı, kanaatimizce, onun Üryan Hızır ve Üryan Hızır ocağının diğer ocaklarla olan ilişkisi hakkında verdiği bilgilerden pek çoğuna güvenilebilir.

Einfluss der Ilkhane.[18]

Nachdem Üryan Hızır eine Zeit im Gebiet von Pertek und Sağman verweilte, ging er nach Diyarbakır. Der Zeitpunkt, an dem er nach Diyarbakır ging, wird in der *menakıbname* mit den Worten **„...*beş yüz yıl hazret-i risalet-i penahiden sonra…*"** bestimmt. Somit soll er im Jahre 1110 nach Diyarbakır gereist sein. Dies kann aber nicht der Wahrheit entsprechen. Es finden sich in der *menakıbname* keine Informationen über den Tod von Üryan Hızır.

Der *menakıbname* zufolge hat Üryan Hızır sehr viele Wundertaten vollbracht. Dazu gehören: das Überqueren eines Flusses (oder Sees bzw. Meeres) mit seinem Gebetsteppich; die Heilung von Kranken; andere Gestalt anzunehmen; Gedankenlesen; einen Mann, der in Stein verwandelt wurde, zu befreien; die Zeugung eines Kindes durch den Atem. In dem Werk werden auch die Wundertaten von Hubyar Sultan und Seyyid Mençek (einer der Gründer des *ocak*s von Ağu İçenler) erwähnt. Auch der Kampf Sarı Saltıks mit einem Drachen wird in der *menakıbname* erzählt. Es wird erzählt, dass man wollte, dass Hubyar Sultan das Totengebet für einen Mann, der lebendig in einen Sarg gelegt worden war, spricht. Nachdem Hubyar dies tat, sah man, dass der Mann tot war. Über Seyyid Mençek wird in der *menakıbname* erzählt, dass er einen Gifttrank, dem ihn Sultan Alaaddin reichte, trank, jedoch mit der Segenskraft von Üryan Hızır nicht vergiftet wurde. Auf die Beschreibung des Kampfes von Sarı Saltıks mit einem Drachen werden wir später eingehen.

Die Wundertaten, die Üryan Hızır zugeschrieben werden, lassen sich auch in vielen anderen Bektaschi-*menakıbname*s wiederfinden: Die Überquerung eines Flusses (oder Sees bzw. Meeres) mit seinem Gebetsteppich (Menakıbu'l-Kudsiye und Hacı Bektaş); die Heilung von Kranken (Menakıbu'l-Kudsiye und Otman Baba); eine andere Gestalt annehmen (Hacı Bektaş, Hacım Sultan, Abdal Musa, Kaygusuz Baba und Sultan Şucaeddin) ; Gedankenlesen; einen Mann, der in Stein verwandelt wurde, befreien; die Zeugung eines Kindes durch den Atem (Hacı Bektaş und Hacım Sultan); der Kampf mit einem Drachen (Hacı Bektaş und Hacım Sultan).[19]

18 Vgl. Yılmazçelik (1999), S.19

19 Vgl. Ocak (2002a), S.283-284

Öte yandan, Üryan Hızır'ın kerametlerinin neden bir Menakıbnamede toplandığı önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun bir Menakıbnamenin konusu olmasının altında yatan bazı sebepler olmalıdır. Nitekim, Menakıbname türü eserlerin yazılışındaki amaçlar arasında velinin ve tarikatın propagandasını yapmak olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu cümleden olarak, Üryan Hızır Menakıbnamesinin hazırlanmasındaki en önemli amaç ocağın propagandasını yapmak ve diğer ocaklar arasında mümtaz bir yer edinmek gayesi olmalıdır. Keza, Menakıbnameyi rivayet ettiği belirtilen Hızır Tac'ın (Taceddin) Menakıbnamede sık sık zikredilerek ***"Her kim Hızır Tac evladlarına dahl ederse lanet oğlu lanet olsun"*** ve ***"…adağını nezrini ve zekatını ve kurbanını Hızır evladlarına vireler"*** cümleleri iddiamızı kuvvetlendirmektedir. Aynı zamanda, eserin altında ***"Es-Seyyid Hızır Taci Arif rahmetullahi aleyh hazretlerinin ocağına bağlu olan müridlerinin ve kuralarının ayan ve beyan ider ki her nefer birer akçe ve kurban ve zekat vireler. Virmezlerse lanete dahil."*** denilerek **Garib Musa, Ağuiçen, Delü Bilican, Sinemilli, Hubyarlı, Kılıçlı** gibi pek çok ocağın ve oymağın isimleri sayılmakta ve son olarak ***"Balada mestur olduğu üzere cemaati görüb nezr, kurban, zekat eda ideler. Ve eğer teallül ve muhalefet iderlerse şerran taleb oluna."*** ifadesiyle asıl maksat açıklanmaktadır. Ayrıca, Tunceli bölgesinde bulunan pek çok ocak kurucusunun –Sarı Saltık, Ağu İçen, Hubyar gibi- Üryan Hızır'a bağlı ve onun himmetiyle zor durumdan kurtulan kişiler olarak gösterilmesinin altında yatan etken de bu olmalıdır.

Menakıbnamenin bazı kısımlarında Üryan Hızır yerine Hızır Tac'ın isminin ön plana çıkmasını da bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Şöyle ki, Menakıbname Üryan Hızır'ı konu edinmişken, bazı bölümlerde kerametlerin Hızır Tac tarafından gösterilmiş olduğu izlenimi verilmektedir. Örneğin, Menakıbnamede yer alan ***"Seyyid Hızır Tac'ın velayetini imtihan ideler. Su kıraında gelüb gemiye girmişler. Hızır Taci vakıf olub kuş suretine havada muallak gemi üzerine durmuş."*** şeklinde geçen bölümlerde Üryan Hızır yerine onun ismi geçmektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla, Hızır Tac'ın kendisini Üryan Hızır olarak kabul ettiği söylenebilir. Bilindiği gibi, Bektaşi-Alevi geleneğinde reenkarnasyon (tenasüh) inancı mevcut

Die Verfassungszeit, Verfasser und der Grund der Verfassung der *menakıbname*

Die *menakıbname* von Üryan Hızır wurde im Jahre 11 Rebiü'l Evvel 1276/ 8. Oktober 1859 kopiert. Der Schreiber des Textes, Hasan Hüseyin, bemerkt hierzu, dass der Text in einer „reinen" Form kopiert wurde – er gibt jedoch keinerlei Informationen über seine Quellen. Aus diesem Grund ist es wahrscheinlich, dass der Originaltext viel älter ist. Auch wenn es nicht möglich ist, das genaue Verfassungsjahr des Originaltextes der *menakıbname* zu ermitteln, ist es möglich, durch einige Aussagen im Werk eine Hinweise herauszulesen, in welchem Zeitraum das Werk verfasst wurde. Das Werk beginnt mit den Worten „*Velayet-i Hazret-i Kutb-ı Aktab Seyyid Hızır Tac'dan söyle ki rivayet olunur ki…"[(…) Es wird von Seyyid Hızır Tac überliefert, dass…]*. Daraus geht hervor, dass die *menakıbname* aus Informationen, die Hızır Seyyid Tac (Taceddin) gegeben hat, besteht. Es ist überliefert, dass Hızır Seyyid Tac zwischen 1500-1600 gelebt haben soll. In einem Stammbaum in der *menakıbname* jedoch heißt es, dass er der Sohn von Seyyid Murtaza gewesen sein soll. Zwischen ihm und Seyyid Muhammed Rahim, der als Letzter aufgeführt wird, sind noch vier andere Personen. Wenn wir davon ausgehen, dass zwischen jeder Person 25 Jahre liegen, kommen wir zu dem Ergebnis, dass er um 1700 gelebt haben muss. Daraus geht hervor, dass diese Art von Stammbäumen nicht ausreichend ist, um historische Informationen zu bekommen, und dass, diese zuweilen auch falsche Informationen beinhalten.[20] Außerdem sei hier erwähnt, dass der Stammbaum in der *menakıbname* sich nicht mit einem Stammbaum, der sich bei Veli Büyükşahin, einem Mitglied des *ocak*s von Üryan Hızır, befindet, deckt. Doch dieser Umstand verringert nicht die Chance, dass er einer der Nachkommen von Üryan Hızır gewesen ist. Aus diesem Grund muss man den Überlieferungen, die innerhalb dieser Familie von Generation zu Generation übermittelt wurden, in einem gewissen Maße Vertrauen schenken. Außerdem wird Hızır Seyyid Tac in der *menakıbname* **„***Kutbu'l-Aktab*" [Pol der Pole] genannt, was darauf hinweist, dass er zu wichtigen Persönlichkeiten zu jener Zeit gehörte. Aus diesem Grund sind wir der Meinung, dass man den meisten Informationen, die er bezüglich Üryan

20 Vgl. Birdoğan (1995), S.187-188

olup (Melikoff, 1999: 49), burada da muhtemelen Üryan Hızır öldükten sonra Hızır Tac'ın bedeninde tekrar dünyaya gelmiş gibi gösterilmek istenmiştir. Fakat, bu durum Abdal Musa velayetnamesinde geçen ve Hacı Bektaş'ın söylediği rivayet edilen "***Ya Erenler Genceli'de genç ay gibi doğam, adum Abdal Musa çağırduram.***" şeklinde açıkça olmayıp, satır aralarında verilmektedir (Güzel, 1999: 104).

Onun, Üryan Hızır ocağının etki alanını genişletmek için bazı Menakıbnamelerdeki pasajları Üryan Hızır'a uyarladığı da görülmektedir. Özellikle, Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesinde geçen Sarı Saltık'un Büyük Abdal ve Küçük Abdal ile birlikte Kalıgra (Üryan Hızır Menakıbnamesi'nde Kehkeha) kalesine gidişi, burada ejderha ile mücadelesi dikkat çekicidir. Burada ince bir ayrıntı Üryan Hızır lehine değerlendirilmiştir. Buna göre, Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesi'nde Sarı Saltık'la ilgili kısım ***"…Ejderha can acısından Saru Saltuk'a belinden sarıldı, sıktı. Saru Saltuk, yanındaki kılıcı unutmuştu. Hızır'ı çağırdı. O sırada Hünkâr Kızılca Halvet'te oturmuş, Hızır peygamberle sohbet ediyordu. Hacı Bektaş, Saru Saltuk çağırınca Hızır'ım dedi Saru Saltuk'u ejderha bunalttı, kılıcını unuttu, tez imdadına yetiş, kılıcını hatırlat. Hızır, hemen kalktı, Kaligra'ya vardı, mızrağıyle ejderhaya vurdu, mızrak, ejderhayı deldi, "öte yanındaki kılıcı çekip başını kessene." Saru Saltuk, "Hey Hızır'ım dedi, çağırdım erenler hakkıyçin kılıcım hatırımdan çıkmış, yoksa sana zahmet edip çağırmazdım." Tahta kılıcı çekip ejderhanın birer birer yedi başını da kesti, Hızır'la vedalaşıp yola düştü. Hızır'ın izi, hala meydandadır."*** şeklinde yer alırken (Vilayetname, 1958: 46), Üryan Hızır Menakıbnamesi'nde ***"…Heman ejderha Saru Saltuk'u görüb, yedi başlı ejderha Saru Saltuk'a hücum eyleyüb sardığı Saru Saltuk dar olub "Yetiş (?) pirim Hızır deyu ün eyledükde Hacı Bektaşi Veli kaddesallahu sırrau'l-aziz Ahi Sultan Hızır; Göl pınarında muhabbetde iken Saru'nun ünü geldi. Hazreti pir lütf itdi ki: "Ya Hızır Sarı Saltuk dardadır ün eyledi. Lütf it kurtar." Ol zaman Hızır himmetleşüb şahin şekline girüb arşa pervaz urub Kehkeha kalesine varub dest-bendegi mübarek kamçısıyla ejderhanın başına urub iki parça eyledi. Ol zaman Saru Saltuk ikrar virüb Hızır'dan daman tutub ocağına nazırsın niyazını virüb her kim bu ikrardan rücu' ederse lanet oğlu***

Hızır und der Beziehung des *ocak*s von Üryan Hızır mit anderen *ocak*s gibt, vertrauen kann.

Auf der anderen Seite taucht die Frage auf, warum die Wundertaten von Üryan Hızır in einer *menakıbname* zusammengetragen worden sind. Es muss wichtige Gründe dafür gegeben haben, warum ihm eine eigene *menakıbname* gewidmet worden ist. Wir haben schon zuvor bemerkt, dass einer der Beweggründe für die Abfassung einer *menakıbname* die Propaganda eines Heiligen bzw. eines Bruderschaft ist. Hierbei erscheint uns als wichtigster Grund für die Abfassung der *menakıbname* von Üryan Hızır die Bemühung eine Propaganda für die Sufi-Schule von Üryan Hızır zu machen und ihr einen besonderen Platz unter den anderen sufischen Strömungen zu geben. Dieser Gedanke wird durch einige Aussagen von Hızır Tac (Taceddin), der die *menakıbname* von Üryan Hızır überlieferte, untermauert. Diese Aussagen, die immer wieder auftauchen, lauten folgendermaßen: „*Jeder, der sich gegen die Jünger [*wörtl. Kinder] *von Hızır Tac entgegenstellt, soll verflucht sein*."; „*… sie übergeben ihre Opfergaben und ihr Opferlamm den Jüngern Hızırs*.". Auch folgende Aussagen verdeutlichen die wahre Absicht der Abfassung der *menakıbname* von Üryan Hızır: *„Es-Seyyid Hızır Taci Arif rahmetullahi aleyh hazretlerinin ocağına bağlu olan müridlerinin ve kuralarının ayan ve beyan ider ki her nefer birer akçe ve kurban ve zekat vireler. Virmezlerse lanete dahil.(…)*[21] *Balada mestur olduğu üzere cemaati görüb nezr, kurban, zekat eda ideler. Ve eğer teallül ve muhalefet iderlerse şerran taleb oluna."* Darüber hinaus ist die Tatsache, dass in der *menakıbname* beschrieben wird, dass viele Gründer von *ocak*s in der Region von Tunceli, wie z.B. Sarı Saltık, Ağu İçen oder Hubyar, Anhänger Üryan Hızırs waren und mit der Segenskraft von Üryan Hızır aus misslichen Lagen gerettet worden sind, ein anderer Hinweis, der unsere Gedanken zur Ursache für die Abfassung des Werkes unterstützt.

Auch dass in einigen Abschnitten der *menakıbname* der Name von Hızır Tac, anstatt von Üryan Hızır, in den Vordergrund gestellt wird, kann man in diesen Zusammenhang stellend interpretieren. Es ist nämlich zu beobachten, dass an einigen Stellen,

21 Hierbei werden unter anderem folgende *ocak*s aufgezählt: Garib Musa, Ağuiçen, Delü Bilican, Sinemilli, Hubyarlı, Kılıçlı

lanet olsun." şeklinde değiştirilmiştir. Hacı Bektaş Veli vilayetnamesinde Sarı Saltık'u kurtaran Hızır peygamberken, Üryan Hızır menakıbnamesinde isim benzerliğinden de istifade edilerek, onun yerine Üryan Hızır yerleştirilmiştir. Üryan Hızır'la Sarı Saltık'un Kaligra kalesindeki bu ilişkisi Bektaşi-Alevi şairleri arasında yer alan Seyyid Seyfullah'ın şiirinde de karşımıza çıkmaktadır. Seyyid Seyfullah Üryan Hızır ve Sarı Saltık arasındaki bu ilişkiyi

Kilgrad'da Zülfikar çaldın
Kafiri kıruben kaleyi aldın
Üryan Hızır ile aşina oldun
Erenler serdarı Pir Sarı Sultan

şeklinde dile getirmiştir (Ocak, 2002b: 64). Bu durumda, Hacı Bektaş Veli vilayetnamesinden alınmış olduğunu düşündüğümüz bu kısmın, Bektaşi-Alevi çevrelerini etkilediği ve sözlü gelenek içinde yaşadığı belirtilebilir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Üryan Hızır Menakıbnamesinin özelliklerinden biri de Alevi ocakları arasındaki ilişkilere değinmesidir. Menakıbnamede Hubyar Sultan, Seyyid Mençek, Sarı Saltık, Garip Musa ve Delil Belican (Menakıbnamede Delü Bilican) olmak üzere beş ocak kurucusu hakkında bilgiler verilmiş, hepsi de Üryan Hızır'ın müridi olarak gösterilmiştir. Ayrıca, menakıbnamede geçen Sinemilli –veya Sinemli-Oymağıyla Sinemilli Ocağı arasında da bir bağlantı kurulabilir. Günümüzde de Delil Belican ve Garip Musa dışındakiler ile Üryan Hızır ocağının yakınlığı söz konusudur. Üryan Hızır'ın Sarı Saltık'la olan ilişkisi yukarıda bahsedilmiş olduğundan tekrar üzerinde durulmayacaktır. Fakat, günümüz ocak hiyerarşisi içinde Sarı Saltık Ocağı ile Üryan Hızır ocağı arasında bir bağlantıdan bahsedilmektedir. Fakat, bu ilişkinin hangi boyutta olduğuna dair her hangi bir açıklama yapılmamıştır (Aksüt, 2009: 180).

Ağuçan (Ağu İçenler) ve Üryan Hızır Ocakları arasındaki bağlantı ise daha açıktır. Buna göre, Ağuçanlar Ocağı Üryan Hızır Ocağının mürşidi olarak bilinmektedir (Aksüt, 2009: 189). Fakat, menakıbnamede tam tersi ifade edilerek Seyyid Mençek'in Üryan Hızır'ın müridi olduğu belirtilmekte, hatta ocağın isim almasında Üryan Hızır ön plana çıkartılmaktadır. Menkıbeye göre, Sultan Alaaddin zamanında Üryan Hızır Konya'ya

obwohl die *menakıbname* Üryan Hızır zum Thema hat, beschrieben wird, dass die Wundertaten durch Hızır Tac vollbracht worden sind. So z.B. folgende Textstelle, in der Hızır Tac, anstatt Üryan Hızır, auftaucht: „*Einige Leute, die die Legitimation Seyyid Hızır Tacs anzweifelten, bestiegen ein Schiff [um zu ihm zu reisen und anzuklagen]. Dies wurde Hızır Taci offenbar, woraufhin er sich in einen Vogel verwandelte und sich auf dem (...) Schiff landete.*"

Wie aus diesen Aussagen ersichtlich zu sein scheint, hat Hızır Tac sich selbst als Üryan Hızır verstanden. Wie wir wissen, kennt die bektaschitisch-alevitische Tradition den Glauben an die Reinkarnation (*tenasüh*).[22] Auch an dieser Stelle soll anscheinend gezeigt werden, dass Üryan Hızır nach seinem Tod in der Gestalt von Hızır Tac zurückgekehrt ist. Dies wird jedoch nicht explizit gesagt – so wie in der *Vilayetname* von Abdal Musa –[23] sondern nur angedeutet.

Man kann sehen, dasss Hızır Tac einige Stellen in der *menakıbname* an Üryan Hızır anpasste, um dadurch den Wirkungskreis des *ocak*s von Üryan Hızır zu erweitern. Besonders der Abschnitt in der *Vilayetname* von Hacı Bektaş Veli, der davon erzählt, wie Sarı Saltık in Begleitung von Büyük Abdal und Küçük Abdal zur Festung von Kaligra (in der *menakıbname* von Üryan Hızır heißt dieser Ort „Kehkeha") geht und dort mit einem Drachen kämpft, ist sehr interessant.

An dieser Stelle wurde etwas zu Gunsten von Üryan Hızır verändert. Wir wollen die jeweiligen Passagen, die von Sarı Saltık erzählen, anführen. In der *Vilayetname* von Hacı Bektaş Veli heißt es:

> " (…) *Der Drache umklammerte die Hüften Saru Saltuks und drückte ihn, da er ungeheure Schmerzen hatte. Saru Saltuk [aber] hatte sein Schwert vergessen. Er rief Hızır. Zur selben Zeit saß der Hünkâr [Hacı Bektaş Veli] in der Kızılca Halvet und unterhielt sich mit dem Propheten Hızır. Hacı Bektaş vernahm, dass Saru Saltuk Hızır zur Hilfe rief. Er sagte zu Hızır: `Mein Hızır, der Drache hat Saru Saltuk bedrängt, er hat sein Schwert vergessen. Los, eile ihm rasch zur Hilfe und erinnere ihn wieder an sein Schwert.` Hızır*

22 Vgl. Melikoff (1999), S.49

23 Vgl. Güzel (1999), S.104

gider, Mevlana'ya misafir olur. Sonra Sultan Alaaddin huzuruna çıkar. Sultan Alaaddin Üryan Hızır'ın veliliğini anlamak için bir kase içinde zehir sunar. Bu sırada Seyyid Mençek huzura çıkarak bir şahın aşkına zehri içer ve zehri serçe parmaklarından kaseye doldurur. Bundan dolayı Ağu İçen olarak adlandırılır. Menakıbnamenin ilerleyen bölümlerinde Seyyid Mençek'in Üryan Hızır'ın nefes evlatlarından birisiyle evlendiği anlatılır ki, böylece aralarında bir akrabalık olduğu izlenimi de verilmiş olur. Ağuçan Ocağı mensuplarına göre ise bu keramet Seyyid Mençek'in babası **Seyyid Temiz'**e aittir. Ağuçan ocağına ait rivayetlerde Üryan Hızır'ın ismi geçmemektedir (Saltık, 2009: 142 vd).

Hubyar Sultan ile ilgili kısım Menakıbnamede daha geniş şekilde ele alınmıştır. Hubyar; Üryan Hızır'a on yedi sene hizmet etmiş birisidir. Bir gün Üryan Hızır'ın kendisine nasibini neden vermediğini düşünür. Onun bu düşüncesi Üryan Hızır'a malum olur ve Hubyar'ı yanına çağırır. Elinden baltasını alarak atar ve baltasının düştüğü yeri mekanı olarak gösterir. Hubyar baltasını Gürgezçukuru'nda dalda asılı bir şekilde bulur. Bölgenin padişahı onu yakalayarak fırına atar. Fırından Üryan Hızır'ın yardımıyla kurtulur. Hubyar'ın fırından Üryan Hızır tarafından kurtarıldığına dair menkıbe Hubyar ocağı mensuplarınca da anlatılmaktadır. Ayrıca, Hubyar ocağının piri Üryan Hızır olarak kabul edilmektedir. Belirli bir dönem Üryan Hızır ocağına bağlı dedelerin Hubyar köyüne dede olarak gittikleri, fakat son iki yüz yıldan beri Üryan Hızırlıların Hubyar köyüne gitmedikleri belirtilmektedir (Kenanoğlu-Onarlı, 2002: 36). Üryan Hızır ile Hubyar Sultan arasındaki ilişki bununla da sınırlı değildir. Menakıbnamede Üryan Hızır'ın Hubyar'ın baltasını alarak attığı ve baltanın Gürkezçukuru'na düştüğü belirtilmektedir ki, bu durum Hubyar Sultan'ın tarihi kişiliğiyle uyuşmaktadır. 1554 tarihli tahrir defterlerinden elde edilen bilgilere göre, Hubyar Tokat'ın Tozanlı kazasında bulunan Gürgençukuru isimli mevkide baltasıyla 30 kilelik bir yer açarak zaviye kuran bir derviştir (Karaman, 2004: 223). Fakat, burada gözden kaçırılmaması gereken bir husus biri XIII. yüzyılda ikincisi XVI. yüzyılda yaşamış iki Hubyar Sultan'dan bahsedilmesidir (Kenanoğlu-Onarlı, 2002: 15-16). Muhtemelen, XVI. yüzyılda yaşayan Hubyar Sultan'la ilgili bu bilgiler onun zaviyesine gelip-giden Üryan Hızırlılar tarafından da

brach sofort auf und erreichte Kaligra. Er traf den Drachen mit seiner Lanze, die den Drachen durchbohrte. [Er sagte zu Saru Saltuk, dass er sein] Schwert ziehen [soll], um den Drachen zu enthaupten. Saru Saltuk sagte [daraufhin]: `Oh, mein Hızır. Ich habe dich der Liebe zu den erenler willen gerufen. Ich hatte vergessen, dass ich ein Schwert habe, sonst hätte ich dich nicht gerufen und dir Schwierigkeiten bereitet.` Er zog daraufhin sein Schwert und hackte ein Kopf nach den anderen des Drachen ab. Dann nahm er Abschied von Hızır und zog weiter. Der Fußabdruck Hızırs ist immer noch auf den Platz [der Festung] zu sehen."[24]

In der *menakıbname* von Üryan Hızır heißt es hingegen:

„(...) der Drache erblickte sofort Saru Saltuk. Der siebenköpfige Drache griff sofort Saru Saltuk an. Saru Saltuk wurde bedrängt und er rief: `Oh, mein pir, eil mir zur Hilfe.` Als Hacı Bektaşi Veli (kaddesallahu sırrahu'l-aziz) mit Ahi Sultan Hızır an einem See beisammen saßen, kam ihn sein Hilfeschrei zu Ohren. Er sagte daraufhin: `Oh, Hızır, Sarı Saltuk ist in Bedrängnis. Sein Hilfeschrei kam mir zu Ohren. Sei so gnädig und errette ihn.` Darauhin (...) nahm Hızır die Gestalt eines Falken an, erhob sich in den Himmel und flog zur Festung von Kehkeha. Er schlug mit seiner geheiligten (...) Peitsche auf das Haupt des Drachen und schlug den Drachen entzwei. Daraufhin schloss Saru Saltuk den Bund mit Hızır, akzeptierte ihn als Meister, übergab seinem ocak die Opfergaben und sagte, dass jeder, der diesen Bund brechen sollte, verdammt sein möge."

Während in der *Vilayetname* von Hacı Bektaş Veli es der Prophet Hızır gewesen ist, der Sarı Saltık rettete, nutzt man in der *menakıbname* von Üryan Hızır die Ähnlichkeit der Namen aus und behauptet, es sei Üryan Hızır gewesen, der ihn rettete. Diese Verbindung zwischen Üryan Hızır und Sarı Saltık in der Festung von Kaligra begegnet uns auch in einem Gedicht von Seyyid Seyfullah, einem alevitisch. bektaschitischen Dichter:

24 Vilayetname (1958), S.46

bilinmekteydi ve Hubyar'ın Üryan Hızır'ın müridi olduğunun vurgulanması amacıyla Menakıbnameye yerleştirilmişti.

Menakıbnamede Garip Musa ve Delil Belican ile ilgili kısımlar birkaç cümleyle sınırlıdır. Garip Musa'nın Zeve'ye gelerek Üryan Hızır'a mürit olduğu ve kendisine bir kılıç verilerek memuriyete getirildiği belirtilmektedir. Bu bilginin dışında Üryan Hızır ve Garip Musa ocakları arasında bir bağlantının olduğuna dair herhangi bir bilgi yoktur. Esasen Garip Musa'nın Menakıbnamede birkaç cümle ile geçiştirildiğine bakılırsa aralarında bir ilişkinin olmadığı da söylenebilir. Delil Belican'ın ise Hızır'ın bir kerametini görerek ona tabi olduğu belirtilmektedir. Bahsedilen ocağın da Pertek bölgesinde bulunması her iki ocak arasında bir yakınlığın olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca, Delil Belican ocağına ait bir belgede ocağa tabi olan Kürt cemaatlerinin isimleri verilmiştir. Bahsedilen belgede ocağa bağlı olmadığını söyleyenlerin asi olacağı, asilerin ise cehennemlik oldukları ifade edilmiştir. Bu cemaatler arasında bulunan Melkişler Üryan Hızır Ocağına bağlı gruplar arasında da yer almaktadır (Saltık, 2009: 153 vd). Her iki ocağın aynı bölgede bulunmaları ve aynı tür belgeler düzenlemeleri aralarında bir mücadelenin olduğu şeklinde yorumlanabilirse de bu konuda yeterli bilgi mevcut değildir. Sinemilli -veya Sinemli- isminden Delil Belican'la aynı yerde bahsedilmektedir. O da Üryan Hızır'ın kerametine şahit olmuş ve kendisine mürit olmuştur. Sinemilli ocağı mensupları XVII. yüzyılın sonu itibariyle Üryan Hızır ocağının nüfuz alanı içinde sayılabilecek Harput bölgesinden göçerek Maraş'a gitmişlerdir. Onların **Harput** bölgesindeyken Hızır Üryanlılarla temasta bulunmaları muhtemeldir. Sinemilli ocağının mürşit ocağı olarak Ağu İçenlerin belirtilmesi bunun bir yansıması olarak düşünülebilir (Karakaya-Stump, 2006: 23, 42).

Sonuç

Üryan Hızır Anadolu'nun İslamlaştırılması hususunda faaliyette bulunan bir Abdulan-ı Rum olmalıdır. Üryan ismini kullanmış olması da onun bir Kalenderi şeyhi olduğunun işareti sayılabilir. 1240'lı yıllarda Anadolu'da bulunarak Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Türkmen ve Kürt aşiretleri arasında yaşamış, burada müritleriyle birlikte İslam'ı yaymaya

Kilgrad'da Zülfikar çaldı Kafiri kıruben kaleyi aldın

Üryan Hızır ile aşina oldun

Erenler serdarı Pir Sarı Sultan.[25]

Demnach hat die Textstelle, von der wir glauben, dass sie von der Vilayetname von Hacı Bektaş Veli entnommen wurde, die bektaschitisch-alevitischen Dichter beeinflusst und lebte somit in der mündlichen Tradition weiter. Wie wir bereits sagten, ist eines der Besonderheiten, dass in der *menakıbname* von Üryan Hızır auch die Beziehung zwischen den alevitischen *ocak*s angesprochen wird. Die *menakıbname* berichtet insgesamt von fünf Gründern von alevitischen *ocak*s, Hubyar Sultan, Seyyid Mençek, Sarı Saltık, Garip Musa und Delil Belican (in der *menakıbname*: Delü Bilican). Alle werden als Jünger Üryan Hızırs dargestellt. Außerdem kann zwischen dem Stamm der *Sinemilli* bzw. *Sinemli*, der in der *menakıbname* erwähnt wird, und dem *ocak* von *Sinemilli* eine Verbindung hergestellt werden. Auch heute spricht man von der Nähe dieser *ocak*s, außer den *ocak*s Delil Belican und Garip Musa, zum *ocak* von Üryan Hızır. Weil wir bereits oben über die Beziehung zwischen Üryan Hızır und Sarı Saltık sprachen, werden wir nicht noch einmal darauf eingehen. Auch heute spricht man jedoch innerhalb der Hierarchie der *ocak*s von einer Verbindung zwischen dem *ocak* von Sarı Saltık und dem *ocak* von Üryan Hızır. Es wurde aber keinerlei Erläuterung in Hinblick auf die Intensität dieser Verbindung gegeben.[26]

Die Verbindung zwischen dem ocak von Ağuçan (Ağu İçenler) und dem *ocak* von Üryan Hızır hingegen ist viel deutlicher. Die Mitglieder des *ocak*s von Üryan Hızır gelten hierbei als die Jünger des *ocak*s von Ağuçan.[27] In der *menakıbname* wird genau das Gegenteil ausgedrückt, wobei Seyyid Mençek als Jünger Üryan Hızırs dargestellt wird. Selbst bei der Namensgebung des *ocak*s soll Üryan Hızır die wichtigste Rolle gespielt haben. Der Legende zufolge soll Üryan Hızır in der Zeit von Sultan Alaaddin nach Konya gegangen sein, wo er ein Gast von Rumi gewesen sein soll. Danach soll er zu Sultan Alaaddin gegangen sein. Sultan Alaaddin soll Üryan Hızır einen Gifttrank gereicht haben, um seine Heiligkeit

25 Ocak (2002b), S.64
26 Vgl. Aksüt (2009), S.180
27 Vgl. Aksüt (2009), S.189

çalışmıştır. Menakıbnamesi onun ölümünden sonra Üryan Hızır ocağına mensup **Hızır Tac** tarafından rivayet edilen bilgiler sonucunda yazılmıştır. Menakıbnamenin yazılma amacı Üryan Hızır ocağının diğer ocaklar içinde önemli bir konumda olduğunu göstermektir. Özellikle pek çok ocak kurucusunun onun müritleri arasında gösterilmesi, **Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesi**'nde geçen **Sarı Saltık**'la ilgili kısmın ona göre uyarlanması ve **Hızır Tac**'ın sık sık zikredilmesi bunun delilleri arasında sayılabilir. Öte yandan, bu günkü ocak hiyerarşisi içinde Hubyar, Ağu İçenler ve Sarı Saltık ocaklarıyla Üryan Hızır ocağı arasında bağlantı bulunmasından hareketle, Menakıbnamede geçen bazı bilgilerin realiteye uygun düştüğü de söylenebilir. Fakat**, Alevi Ocakları** hakkında yazılan eserlerin **Üryan Hızır Ocağı** ile diğer ocaklar arasındaki ilişkileri tam manasıyla yansıtmaması, bunların arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya engel teşkil etmektedir.

Üryan Hızır Menâkıbnâmesi'nin Transkripsiyonlu Metni

Bismillahirrahmanirrahim izaca nasrullahi ve'l-feth vareteynnase yed hulune fi dinillahi effacen fesehbi bi hamdi rabbike vestafirukehu innehu kane tevvaben.

Bismillahirrahmanirrahim kullu allahü ehad allahü's-samed lem yelid velem yuled ve lem yekun lehu küfüven ehad.

Bismillahirrahmanirrahim inna fetahna leke fethan mubina liyağfir lekallhü mategaddeme min zenbike vema te ahhara ve yütimme niğmetike ve yehdiyeke sıratan müstakime.

11 Rebiü'l Evvel 1276/ 8 Ekim 1859

Bismillahirrahmanirrahim

Elhamdülillahi zi'l-izzeti ve'l-celal.

Velâyet-i Hazret-i Kutb-ı Âktâb Seyyid Hızır Tâc'dan şöyle ki rivâyet olunur ki: Medine'den azm edüb gelüb vilâyet-i Harput'da sâkin olmuş. Andan sonra Kürdistân memâlikine azm itmiş ki seyrân ide. Ve Kürdistân ol zamanda kâfir imiş. Gelüb bir tekye karşusuna akar su üzerine oturmuş. Ve bekçiye dimiş ki lütf it beni sudan geçir. Bekçi kafir imiş. Dimiş ki

feststellen zu können. Doch Seyyid Mençek taucht auf und trinkt, durch die Liebe zu Üryan Hızır (?) entfacht, den Gifttrank (…). Aus diesem Grund wurde er Ağu İçen („der, der den Gifttrank trank") genannt. Im weiteren Verlauf der *menakıbname* wird erzählt, dass Seyyid Mençek mit einer Frau, die Üryan Hızır durch die Segenskraft seines Atems gezeugt haben soll, geheiratet habe. Auf diese Weise wird auch eine verwandtschaftliche Beziehung zwischen den beiden hergestellt. Den Mitgliedern des *ocak*s von Ağuçan wird diese Wundertat jedoch Seyyid Temiz, dem Vater von Seyyid Mençek, zugeschrieben. In ihren Überlieferungen wird Üryan Hızır nicht erwähnt.[28]

Der Abschnitt über Hubyar Sultan in der menakıbname nimmt einen großen Raum ein. Hubyar stand siebzehn Jahre im Dienste Üryan Hızırs. Eines Tages fragt sich Hubyar Sultan, warum Üryan Hızır ihn nicht das ihm Zustehende gegeben hat. Seine Gedanken werden Üryan Hızır offenbar und er ruft Hubyar zu sich. Üryan Hızır nimmt seine Axt, schleudert sie fort und bestimmt, den Ort, wo die Axt gelandet ist, als das Territorium Hubyars. Hubyar findet die Axt Üryan Hızırs in Gürgezçukuru, auf einem Baum hängend. Der Herrscher dieses Gebietes lässt Hubyar ergreifen und lässt ihn in einen Ofen werfen, doch er wird mit Hilfe Üryan Hızırs gerettet. Dass Hubyar durch die Hilfe Üryan Hızır aus dem Ofen gerettet wurde, wird auch von den Anhängern des *ocak*s von Hubyar erzählt. Darüber hinaus wird Üryan Hızır als spiritueller Meister des *ocak*s von Hubyar angesehen. Es wird bemerkt, dass eine gewisse Zeit die *dede*s des *ocak*s von Üryan Hızır ins Dorf Hubyar kamen, dies aber seit nunmehr zweihundert Jahren nicht mehr tun.[29] Die obengenannte Episode in der *menakıbname* über das Werfen der Axt, deckt sich jedoch nicht mit den historischen Tatsachen bezüglich der Person von Hubyar Sultan. Den Informationen aus den Steuerbüchern aus dem Jahre 1554 zufolge, ist Hubyar ein Derwisch gewesen, der in einem Ort, namens Gürgençukuru (in einem Ort, namens Tozanlı, in der Region von Tokat,), eine *zaviye* gründete.[30] Man darf aber in diesem Zusammenhang nicht außer Acht lassen, dass hier von zwei verschiedenen Hubyar Sultans die Rede ist. Der eine hat im 13. Jahrhundert gelebt, während der

28 Vgl. Saltık (2009), S.142 et al.
29 Kenanoğlu-Onarlı (2002), S.36
30 Karaman (2004), S.223

ben seni sudan geçirmem.

ve'l-kudreti ve'l-kemali ve'l-kerem

Bu halde iken Seyyid incünüb su üzerine sıçrayub ve seccâdesini bırakub üzerinde iki rek'at namâz kılub yürümüş. Bekçi bu işi görüb hayrân olub dimiş ki bu nice adamdır ki su üzerine seccâdesini salub namâz kılub gitti. Bu hale hayrân iken ol mahallede Pertek beyi olan Vasil adlu bir kâfir var imiş. O kâfir adam gönderüb Seyyid'i tutub kayd u bend idüb

ve'n-neval ve'l-beha ve'l-kemâl

kuyuya bırakub gitmişler. Hakkın kemâl ve kudretinden ol mahlûk bakub görmüşler ki Harput geçesinde Kengir Baba didikleri dağda Hak Hak çağırırken tekrar adam gönderüb Seyyid tutub kayd u bend ile Sağman adlu bir kaleye göndermişdir. Ve Sağman beyi olan Tekfur adlu bir kâfir imiş. Tekrar o da bir kuyuya bırakub hakkın kemâl ve kudretinden halâik

ve sallallahu Ala Muhammedin el-meb'ûs

görmüşler ki Toptop adlu bir tepede Hak Hak çağırub gezer. Andan sonra kendüyü tekrar Gerenden adlu bir kal'aya göndermiş. Ve karındaşı Görkud adlu Buzin beyi imiş. Ol dahi kayd u bend idüb bir kuyuya bırakub gitmişler. Yine halâik görüb ki Yoğurdan adlu dağda Hak Hak deyüb gezer imiş. Ol vakitden bazıları iman edüb müselmân olmuşlar. Ol zamanda

bi-eşrefi'l-hisâl ve ale'l-berekâti

Sağman beyi olan Takur'un bir kızı var imiş. Elsiz ayaksız imiş. Takur Seyyid'e adam gönderüb eğer gerçek velâyet er ise benim kızım içun duâ it. Hak te'ali hazretleri el ayak

andere im 16. Jahrhundert gelebt hat.[31] Höchstwahrscheinlich wurden jedoch in der *menakıbname* die Informationen über Hubyar Sultan ergänzt, um zu betonen, dass er ein Jünger Üryan Hızırs gewesen ist.

Die Abschnitte über Garip Musa und Delil Belican in der menakıbname begrenzen sich auf ein Paar Zeilen. Garip Musa kam nach Zeve zu Üryan Hızır und schloss sich ihm als Jünger an, woraufhin ihm ein Schwert verliehen wurde und er von nun an im Dienste Üryan Hızır stand. Außer dieser Information findet sich keine Information bezüglich der Verbindung des *ocak*s von Garip Musa und des *ocak*s von Üryan Hızır. Man kann jedoch sagen, dass es fast keine Verbindung zwischen Garip Musa und Üryan Hızır gegeben hat, da in der *menakıbname* von Garip Dede, Üryan Hızır fast gar nicht erwähnt wird.

Man weiß hingegen, dass Delil Belican ein Jünger Üryan Hızırs wurde, nachdem er Zeuge einer seiner Wundertaten wurde. Die Möglichkeit, dass die beiden *ocak*s eng miteinander verbunden waren, erhöht sich durch die Tatsache, dass beide *ocak*s in der Region von Pertek sind. Darüber hinaus gibt es eine Quelle im *ocak* von Delil Belican, die die Namen kurdischer Gruppen, die zum *ocak* gehörten, nennt. In dieser Quelle wird auch gesagt, dass diejenigen, die sich nicht dem *ocak* anschließen, in Ungehorsam fallen werden und somit verdammt sind. Zu diesen (kurdischen) Gruppen gehören auch die Melkiş, die dem *ocak* von Üryan Hızır anhängen.[32]

Obwohl beide *ocak*s sich in demselben Gebiet befinden und dieselbe Art von Belegen hervorbringen, kann man nicht daraus schließen, dass sie

31 Vgl. Kenanoğlu-Onarlı (2002), S.15-16
32 Vgl. Saltık (2009), S.153 et al.

virüb sıhhat versün. Ol zaman imân gelüb imân kabûl iderim. Seyyid emr idüb kızı getürüb ve duâ idüb Allah Te'ala'nın emriyle duâ müstecâb olub kız ellü ayaklu oldu.

fi-hînin ve hâlin sultânü'l-evliyâ

Kâfirler bu velâyet görüb imâna gelüb i'tikâd itmiş. Ve kızı dahi kendine helâllıga virmişler. Bir müddetden sonra Hak subhânehu ve te'ala bir oğlan virmiş. Adına Pir Aziz dimişler. Ol vakit Melkiş beyleri imân kabul idüb mürid olmuşlar. Ve Melkiş beyleri şöyle i'tikâd itmişler la'net oğlu la'net ola ki Seyyid Hızır Tâc evlâdına ve ocağına kasd itmeyeler.

mebdiu't-tarîk kâşifü'l-hakâik

Ve cümlesi gelüb mürid olmuş nezir zekât evlâdına vireler. Hazret-i Hüdâvendigâr zamanı addolub ve Cengiz Han ve Ağğutlu beyleri bi't-tamâm mürid olmuşlar. Mâ-tekaddemden ba'zı er var imiş. Delü Bilican ve Mûsa-i Herdi ve Sinemilli ve Mamazray ve Perkeni ve Had ve Terhami ve Yılıbas cem' olub Delü Bilican ve Baba-i Düşan ve Pergüni gelüb bir su kıraında karar itmiş. Seyyid Hızır

lisânü'l-kudsi şeyhü meşâyıhü'l-dünya

Tâc'ın velâyetini imtihân ideler. Su kıraında gelüb gemiye girmişler. Hızır Tâci vâkıf olub kuş sûretinde havada mua'llak gemi üzerine durmuş. Ne mikdar cehd itmişler ise gemi yerinden depretmemişler. Emana gelüb dimişler ki ya Seyyid seni biz görmeye gelmişiz. Medet mürüvvet birleri suya gark itmeseniz. Ol zaman Seyyid işidüb pervâz idüb

in Wettbewerb standen – dafür gibt es nämlich nicht genügend Belege. Sinemilli bzw. Sinemli wird in demselben Zusammenhang wie Delil Belican erwähnt. Auch er wurde Zeuge einer Wundertat Üryan Hızırs und wurde daraufhin zu seinem Jünger. Die Angehörigen des *ocak*s von Sinemilli siedelten im 17. Jahrhundert nach Harput und danach nach Maraş. Es ist wahrscheinlich, dass sie, als sie in der Region von Harput waren, in Kontakt mit den Angehörigen von Üryan Hızır standen.[33]

Schluß

Üryan Hızır war wahrscheinlich ein Qalandariyya-Sheikh, der sich für die Islamisierung Anatoliens einsetzte. Auch der Namenszusatz „üryan" weist darauf hin, dass er Qalandariyya-Sheikh gewesen ist. Er war um die Jahre 1240 in Anatolien und lebte in Ostanatolien unter den türkmenischen und kurdischen Stämmen, wo er gemeinsam mit seinen Jüngern den Islam verbreiten wollte. Seine *menakıbname* wurde nach seinem Tode auf Grundlage der Informationen von Hızır Tac, einem Angehörigen des *ocak*s von Üryan Hızır, verfasst.

In der *menakıbname* von Üryan Hızır wird behauptet, dass der *ocak* von Üryan Hızır eine wichtige Rolle innerhalb der anderen *ocak*s spielte. Besonders die Tatsache, dass Üryan Hızır als der Patron vieler Ordengründer präsentiert wird, dass der Abschnitt über Sarı Saltık in der *Vilayetname* von Hacı Bektaş Veli zu Gunsten Üryan Hızırs verändert wird und dass Hızır Tac immer wieder erwähnt wird, unterstützt diesen Gedanken. Wenn man von der Beziehung des *ocak*s von Üryan Hızır und den *ocak*s von Hubyar, Ağu İçenler und Sarı Saltık ausgeht, kann man behaupten,

33 Karakaya-Stump (2006), S.23, 42

ve'l-dîni Seyyid Hızır Taci

gitmiş. Hızır'a gerçek er imişsin deyüb gönüllerinden kırk kab yemek taleb itmişler. Hızır'a ma'lûm olub kırk kab ta'am karşuklamış. Yiyüb fî'l-hâl secdeye varmışlar. Ve Hızır'ın bir hidmetkârı var imiş. Mukaddem taş olmuş. Bu târihinden yedi yıl geçmiş imiş. Ve erenler yerinde Hızır'a ricâ itmiş. Fî'l-hâl dua idtirüb taş olan adam ihyâ olub

'arif-i billah kaddesallahu esrârahum

muti' münkâd olmuş. Hızır bunlara nazar edüb her birisini bir yire gönderüb Hızır dahi tamam-ı vilâyet-i Diyarbakır'a azm itmiş. Beş yüz yıl hazret-i risâlet-i penâhiden sonra bu velâyet zuhur etmişdir. Ve andan Kılıçlı cemâa'tiyle mürid olmuşlar. Her kim Hızır Tac evlâdlarına dahl ederse la'net oğlu la'net olsun. Hûbyâr isminde bir adam var idi.

ve aslu hasebihi ve nesebihi yevme

On yedi sene Hızır'a hizmet eyledi. Bir gün gönlüne geldi ki Hızır benim nasibim niçun virmedi. Hûbyâr odundan gelirken Hızır Hûbyâr'a gel didi. Elinden baltasını alub atdı. Var balta nerde ise mekânın orada olsun. Hûbyâr baltasın Gürgezçukuru'nda dalda asulu buldu. Padişah Hubyar'ı istedi.

el-kıyameti ba'de'l-inkita'

sen ne adamsın didi. Ben Hızır'ın hidmetkârıyım didi. Padişâh Hûbyâr'a didi ki sen Hızır'ın hidmetkârı isen sen de velâyet ve kerâmet vardır. Kalk şu cenâzeyi kılalım. Sağ adamı tabuta koyub buyur derviş şu cenâzeyi kılalım. Hûbyâr der ölü niyetine mi

dass einige Informationen, die in der *menakıbname* gegeben werden, der Wahrheit entsprechen. Die Werke über die alevitischen *ocak*s jedoch geben die Beziehung zwischen dem *ocak* von Üryan Hızır und anderen *ocak*s nicht in vollem Umfang wieder und stellen somit ein Hindernis dafür dar, diese Beziehung genau darzustellen.

Der transkribierte Text der ***Menâkıbnâme von Üryan Hızır***

Bismillahirrahmanirrahim izaca nasrullahi ve'l-feth vareteynnase yed hulune fi dinillahi effacen fesehbi bi hamdi rabbike vestafirukehu innehu kane tevvaben.

Bismillahirrahmanirrahim kullu allahü ehad allahü's-samed lem yelid velem yuled ve lem yekun lehu küfüven ehad.

Bismillahirrahmanirrahim inna fetahna leke fetham mubina liyağfir lekallhü mategaddeme min zenbike vema te ahhara ve yütimme niğmetike ve yehdiyeke sıratam müstegıma.

11 Rebiü'l Evvel 1276/ 8 Ekim 1859

diri niyetine mi kılalım. Didiler derviş ölü sağ niyetine

ve huve sallallahu aleyhi ve sellem

kılınur mı? Hûbyâr imâmet geçüb Allahu Ekber diyüb herif rûhu teslim itdi. Namâzı edâ idüb bakarlar ki sağ adam ölmüş. Padişâh gazaba gelmiş. Hubyar'ı furuna atdı. Hızır gözler ki Hâbyâr gele. Baktı ki Hızır Hûbyâr'ın ünü gelür. İriş pirim Hızır deyu çağırır. Ol vakit Üryan Hızır yetişüb Hûbyâr'ı

ekremu'l-beriyeti ve efdaluhâ halâlen

alub Tekir (?) dağına götürüp eline bir deste gül virüb, huzûr-ı padişâha gönderdi. Ol vakit Hûbyâr Hızır ocağına ikrâr virüb mürid oldular. Ve Hûbyâr didi ki ve evlâdların ve silsile-i kabile her kim bu ikrârdan rücu' ederse la'net oğlu la'net olsun. Ve adağını nezrini ve zekâtını ve kurbânını Hızır evlâdlarına vireler.

ve mâlen fî mâ vadaha fihi'l-burhân

Sultân Alaaddin zamanı Konya şehrine Hızır'ı istediler. Zeve'den kalkub Konya şehrine gitdiler. Celâleddin Er-Rumi'ye misâfir oldular. Sultân Alaaddin haber virdiler ki Hızır geldi. Ol zaman istedi Hızır'ı. Filcan ile zehri Hızır'a sundu. Seyyid Mençek hazır olub huzura diyub ve bir şâhın a'şkına içem Hızır

vedelle aleyhi'l-kurân fekâle

kâse ile Seyyid Mençek'e virdi. Dize geçüb destur diyub nûş itdi. Kâseyi yire koyub, serçe parmağından zehri doldurub, Aleaddin önüne indürüb al padişâhım başka kulun çerağ it didi. O zaman ismine Ağuyu İçen didiler. Bu velâyeti Hızır gördü ki vakit eyvallah pirim

sübhânehu ve te'ala kul la es'elikum

ve üstâzım didi. Ve Ağu İçen himmet senindir diyub pîrim üstâzım sensin diyub ikrâr virdi. Her kim bu ikrardan rücu' iderse la'net oğlu la'net olsun.

aleyhi ecrân ille'-l-meveddete fî'l-kurba

Seyyid, Takur, Sarı Mecnun Sağman'dan Cengiz Han beyleriyle kayd u bend idub Karakuş donunda Hızır irişub … çıkardı. Zulümâtdan kurtarub ikrâr virüb mürid oldular. Ve Garib Musa Zeve'ye gelüb destmâne getürüb mürid olub ardıçdan bir kılıç virdi. Memûriyete getürdü.

ve kâle sallalahu aleyhi ve sellem fî vasiyetihim

Saru Saltuk Büyük Abdal Küçük Abdal Kehkeha kal'asına getirüb deniz kıraına varub gemiciye didiler lütf it bizi geçür. Gemici para isteyüb bunları geçürmedi. Sarı Saltuk seccâdesini suya saldı. Büyük Abdal sağ yanına geçüb Küçük Abdal

ûsîkum ibâdallahi bi-izzeti ehl-i beytî

sol yanına seccâdenin üzerine oturdular. Allah Te'ala'nın lutf-i keremiyle seccâde yüridi Kehkeha kal'asının bedanın dibine vardılar. Saru Saltuk bedane yukarı çıkdı. Kal'anın başına çıkdı. Her yanına seyrân

fe-innî es'elukum anhum emmâ ba'du garaz

itdi. Birisini göremedi. O kal'anın mahlûku bir ejderha elinden kaçmış idiler. Heman ejderha Saru Saltuk'u görüb yedi başlı ejderha Saru

ez temhîd-i mukaddemât-ı rif'at-i âyât ve şehinşâh-ı

Saltuk'a hücum eyleyüb sardı ki Saru Saltuk dar olub yetiş (?) pirîm Hızır deyu ün eyledükde Hacı Bektaş Veli kaddesallahu sırrahu'l-aziz Ahi Sultân Hızır Göl Punarı'nda muhabbetde iken Saru'nın ünü geldi. Hazreti pîr

taht-ı imâmet mûcib-i hadis-i güherbâr

lütf itdi ki ya Hızır Sarı Saltık dardadır ün eyledi. Lütf it kurtar. Ol zaman Hızır himmetleşüb şahin şekline girüb arşa pervâz urub Kehkeha kalesine

Belâğat âsâr risâlet penâhî kerden

varub dest-bendegi mübârek kamçısıyla ejderhanın başına urub iki parça eyledi. Ol zaman Saru Saltuk ikrâr virüb Hızır'dan damân tutub

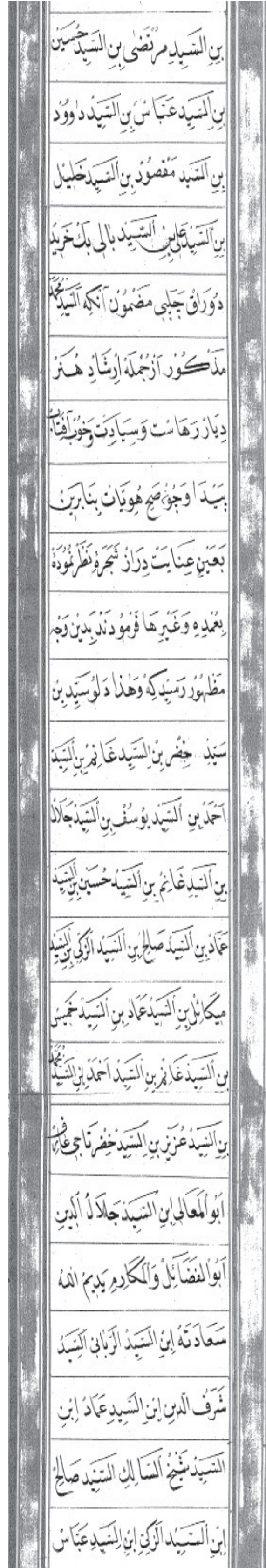
la'ne'd-dahil fînâ bi-gayr nesebin ve'l-hâriç

ocağına nazırsın niyâzını virüb her kim bu ikrârdan rücu' ederse la'net oğlu la'net olsun. Korkud, Vasil Bey Takur ve Cengiz Han imânı kabul itdiler. Karabaş kabul itmedi. Avradı yedi sene hâmile kaldı.

annâ bi-gayr-i sebebin leyse bi-nazarin mûcib

Bir gün Hızır'ın yanına geldi. Eğer avradı korsa dirsen ben dahi imânı kabul ederim didi. Ol zaman Hızır hırkasın avradın üzerine asdı. Avrad hâmilin vâzını eyleyüb bir tuluk zuhûr eyledi. Ol zaman Hızır bir bıçak tuluğa urub

bi-hükmin kerîmin velâ tektumû'ş-şehâde

بن السيد مرتضى بن السيد حسين
بن السيد عباس بن السيد داود
بن السيد مقصود بن السيد خليل
بن السيد على بن السيد بالى بك خريد
دوراق چلبى مضمون آنكه السيد محمد
مذكور از جمله ارشاد دهنر
دیار رهاست وسیادت وخوب آفتاب
بیدا وچون صحیح هویات بنابرین
بعین عنایت دراز شجره نظر نموده
بعمده وغیرها فرمودند بدین وجه
مظهور رسید كه وهذا دلو سید بن
سید خضر بن السيد غانم بن السيد
احمد بن السيد يوسف بن السيد جلال
بن السيد غانم بن السيد حسين بن السيد
عماد بن السيد صالح بن السيد الزكي بن السيد
ميكائيل بن السيد عماد بن السيد خميس
بن السيد غانم بن السيد احمد بن السيد محمد
بن السيد عزيز بن السيد خضر تاج عارف
ابو المعالي بن السيد جلال الدين
ابو الفضائل والمكارم يديم الله
سعادته ابن السيد الزاني (?) السيد
شرف الدين ابن السيد عماد ابن
السيد شيخ السالك السيد صالح
ابن السيد الزكي ابن السيد عباس

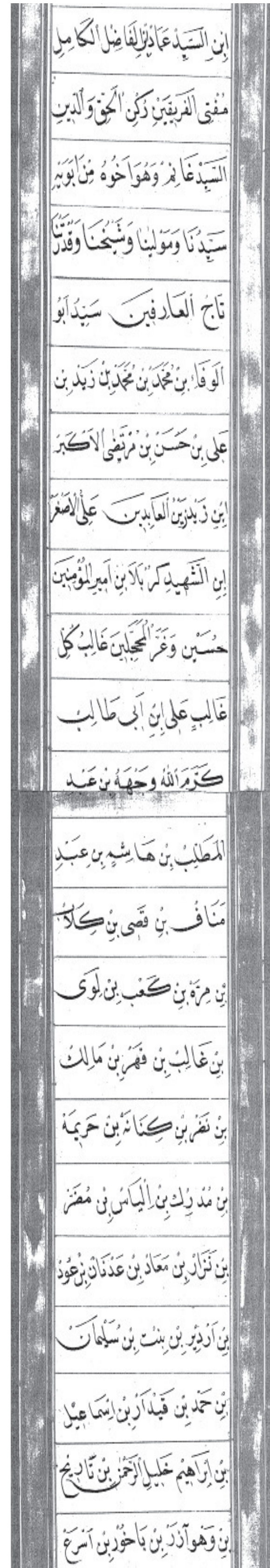
üç oğlan dört kız zuhûra geldi. Hızır el kadurub duâ eyledi. Hakkın kerâmı ve kudretiyle duâsı müstecâb olub on beş yaşında mahbub-ı civân oldular. Üçünü üç oğlana

ve men yektumhâ fe-innehu âsimun kalbuhu

ve birini Seyyid Mençek'e akdi nikah eylediler. Ol zaman Karabaş ikrar virüb mürid oldu. İsmine Görmüş didiler. Nezirin ve niyâzın zekâtın ve kurbânın Hızır ocağına verüb ikrâr eyledi. Her kim bu ikrârdan rücu' ederse la'net oğlu la'net olsun

es-Seyyid Muhammed Rahim bin es-Seyyid Hüseyin bin es-Seyyid Muhammed ve hüve ehûhu min-ebeveyhi Seyyidünâ ve mevlanâ ve şeyhünâ ve kudretunâ tacü'l arifîn es-Seyyid İnce Ali bin es-Seyyid Hızır bin es-**Seyyid Murtaza** bin es-Seyyid Hüseyin bin es-Seyyid Abbas bin es-Seyyid Davud bin es-**Seyyid Maksûd** bin es-Seyyid Halil bin es-Seyyid Ali bin es-Seyyid Bâlî Bey Harîd Durak Çelebi mazmûn ânki es-Seyyid Muhammed mezkûr ez-cümle irşâd-ı nüher diyâr rehâst ve siyâdet ve hûb-afitâb peydâ ve cûn sahi huviyât binâberîn beaynin inâyet dirâz **şecere-i nazar-nemûde-i bi-umdihi** ve gayrihâ fermûdend bi-din-i vechi mezhûr resid ki ve hazâ **Delü Seyyid** bin Seyyid Hızır bin es-Seyyid Gânim bin es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Yusuf bin es-Seyyid Celal bin es-Seyyid Gânim bin es-Seyyid Hüseyin bin es-Seyyid Ammad bin es-Seyyid Salih bin es-Seyyid ez-Zeki bin es-Seyyid Mikail bin es-Seyyid Ammad bin es-Seyyid Hamîs bin es-Seyyid Gânim bin es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Muhammed bin es-Seyyid Aziz bin es-Seyyid Hızır Taci Arif ebu'l-meâli ibn-i es-Seyyid Celalleddin ebu'l-fezâil ve'l-mekârim

yedîmullahu saâdetehu ibn-i es-Seyyid er-Rabbani es-Seyyid Şerefüddin ibn-i es-Seyyid Ammad ibn-i es-Seyyid şeyhu's-sâliki es-Seyyid Salih ibn-i es-Seyyidü'z-Zeki ibn-i es-Seyyid Abbas ibn-i es-Seyyid Amad ibnü'l-fâzıl el-kâmil müftiyü'l-ferîkayn rukni'l-hak ve'd-din es-Seyyid Gânim ve huve ahuhu min ebeveyhi Seyyidunâ ve mevlanâ ve şeyhünâ ve kudretinâ Tacü'l Arifin Seyyid Ebu'l-Vefa bin Muhammed bin Muhammed bin Zeyd bin Ali bin Hasan bin Murtaza el-ekber ibn-i Zeyd Zeynü'l-abidin Ali el-Asgar ibn-i eş-şehid-i kerbela bin emirü'l-müminin Hüseyin ve garra'l-muhaccileyn gâlibü külli gâlib ibn-i Ali ibn-i Ebi Tâlib kerremallahu veche bin Abdu'l-Muttalib bin Haşim bin Abd-i-menaf bin Kusay bin Kilâb bin Mirra bin Ka'ab bin Liva bin Gâlib bin Kahr bin Mâlik bin Nadar bin Kinâne bin Harime bin Müdrik bin İlyâs bin Muzar bin Nazâr bin Me'âd bin Adnan bin Ud bin Ardîr bin Bint bin Süleymân bin Hamd bin Kaydâr bin İsmail bin İbrahim Halil er-rahhan bin Tarih bin ve huve Azer bin Bâhûr bin Esra bin Argo bin Fali' bin Gâbir bin Salih bin Fahşid bin Sâm bin Nûh bin Melek bin Matûşah bin Uhnuh ve huve İdrîs bin Mehlâil bin Kassân bin Anuş bin Şît bin Adem aleyhisselam ve sallallahu ala seydinâ Muhammed ve âlihi ve sahbihi vesellem ve radiyallahu anhum ecmain sâniyen hûran mekân isticâbet duâset cehre devâm emr-i devlet padişâh-i İslam ve ümerai'l-kirâm ey sekene-i alem-râz havvâs ân sâdât-i izâm ve nukabâ-i zu'l-izzi ve'l-ihtirâm ez-hüdâ an makâmrâ istid'â-yı fatiha-yı fayiha nemûd ve istid'â kerd ki be-şeref şod ve tîd'u bî'at resed yinâ li'l-mülmis sofra ve çerağ şod ve ned bi'at be-mûmı ileyh resânidend ve ez her nevi mükemmel gerdânid tayfe-i erbâb-ı dînî ve âshâb-i yakînân ki beher diyâr ve mezâr ve tekiye ve

ابن السيد غانم الفاضل الكامل
مفتي الفريقين ركن الحق والدين
السيد غانم وهو اخوه من ابويه
سيدنا ومولينا وشيخنا وقدوتنا
تاج العارفين سيد ابو
الوفا بن محمد بن محمد بن زيد بن
علي بن حسن بن مرتضى الاكبر
ابن زيد زين العابدين علي الاصغر
ابن الشهيد كربلا بن امير المؤمنين
حسين وغر المحجلين غالب كل
غالب علي بن ابي طالب
كرم الله وجهه بن عبد
المطلب بن هاشم بن عبد
مناف بن قصي بن كلاب
بن مرة بن كعب بن لوى
بن غالب بن فهر بن مالك
بن نضر بن كنانة بن حريمة
بن مدرك بن الياس بن مضر
بن نزار بن معاد بن عدنان بن عود
بن اددر بن بنت بن سلمان
بن حمد بن قيدار بن اسماعيل
بن ابراهيم خليل الرحمن بن تارخ
بن وهو آزر بن باحور بن اسرع

kunkura ve hangâh ve her meclis ve mahfili ki resed ve ikrâm ve tevkîr ve ihtirâm becây ârend zîrâ eimme-i dîn ve sülâle-i âl Tâhâ ve Yâsîn ümmet-i mâcerâ ân râ der yevmin lâ yenfeu mâlun ve lâ benûn illâ men etallah bi-kalbin selîm vesîle-i vusûl-i cennât-ı na'îm temmeti'l-hurûf bi-avni'llahi te'ala.

Âhrectu ani'l-asli bilâ ziyâde ve lâ noksân. Harrarahu'l fakîr ileyhi sübhânehu ve te'ala nûkabâ-i eşref.

Es-Seyyid Zeyne'l-abidin evlâdlarından her kim es-Seyyid Hızır evlâdına dahl iderse la'net oğlu la'net olsun. Zîrâ bunlar sâdât-ı kirâmdandır. Sahihü'n-neseb olduklarına şübhe yokdur.

Mühür: Es-Seyyid Hasan Hüseyin (1157)

Es-Seyyid Hızır Taci Arif rahmetullahi aleyh hazretlerinin ocağına bağlu olan mürîdlerinin ve kurrâlarının ayân ve beyân ider ki her nefer birer akçe ve kurbân ve zekât vireler. Virmezler ise la'nete dahil.

Garib Musa oymağıyla müridlerdir.

Ağuiçen oymağıyla müridlerdir

Delü Bilican oymağıyla müridlerdir (Delü Berhucan)

Musa-i Herdi oymağıyla müridlerdir

Sinemilli oymağıyla müridlerdir

Memzerli oymağıyla müridlerdir

Delibaşlı oymağıyla müridlerdir

Hûbyârlı oymağıyla müridlerdir

Melkiş Beyleri oymağıyla müridlerdir

Kirarebi Mavan (?) oymağıyla müridlerdir (Kerarre bi-mavale)

Görmüşlü Orum oymağıyla müridlerdir

Bezazi oymağıyla müridlerdir

Engüzek oymağıyla müridlerdir

Kiriş oymağıyla müridlerdir

Kılıçlı oymağıyla müridlerdir

Kuşçulu oymağıyla müridlerdir

Derikanlu oymağıyla müridlerdir

Göçülü oymağıyla müridlerdir

Dink oymağıyla müridlerdir (Denk)

Mukur oymağıyla müridlerdir

Atcalu oymağıyla müridlerdir (Atmalu)

Keşanlu oymağıyla müridlerdir

Yabanlu oymağıyla müridlerdir

Şeyh Kanlu oymağıyla müridlerdir

Yaşlu oymağıyla müridlerdir

Baran oymağıyla müridlerdir

Kamhı oymağıyla müridlerdir

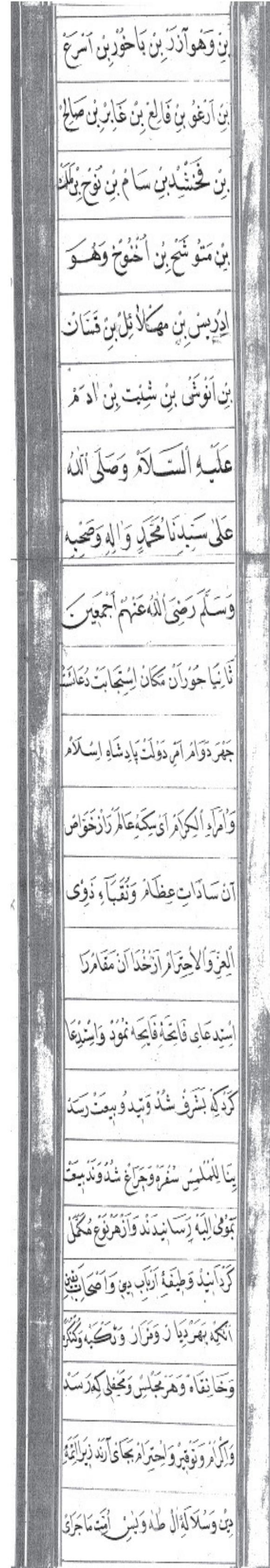
Gendüsi oymağıyla müridlerdir (Kendüsi)

Kızıl Mağaralı oymağıyla müridlerdir

Seydin oymağıyla müridlerdir

Ağakebir oymağıyla müridlerdir (Ağakin)

Kalenderlü oymağıyla müridlerdir

بن وهو آذر بن باخور بن اسرغ
بن ارغو بن فالغ بن عابر بن صالح
بن ارفخشذ بن سام بن نوح بن لمك
بن متوشلخ بن اخنوخ وهو
ادريس بن مهلائيل بن قينان
بن انوش بن شيث بن آدم
عليه السلام وصلى الله
على سيدنا محمد وآله وصحبه
وسلم رضي الله عنهم اجمعين
ثانيا چون آن مكان استجابت دعا
جهت دوام امر دولت پادشاه اسلام
وامراء الكرام اى يكه عالم از خواص
آن سادات عظام ونقباء ذوى
العزة والاحترام ازخدا آن مقام را
استدعاى فاتحه فاتحه نمود واستدعا

Sürgüçlü oymağıyla müridlerdir

Kazalı oymağıyla müridlerdir

Kavaklı oymağıyla müridlerdir

Perzeli oymağıyla müridlerdir

Gümüşkanlı oymağıyla müridlerdir

Çavuşlu oymağıyla müridlerdir

Emirdaş oymağıyla müridlerdir

Hoşti oymağıyla müridlerdir

Kazazi oymağıyla müridlerdir

Ergün oymağıyla müridlerdir (Ergük)

Aşağı Ergün oymağıyla müridlerdir (Aşağı Ergük)

Çerçem oymağıyla müridlerdir

Gercan oymağıyla müridlerdir

Mürkanlu oymağıyla müridlerdir (Mûrganlı)

Akkoyunlu oymağıyla müridlerdir

Cengiz Han oymağıyla müridlerdir

Horbazlı oymağıyla müridlerdir

Mamalı oymağıyla müridlerdir

Çerhaşlı oymağıyla müridlerdir

Kara Kürd oymağıyla müridlerdir

Şadıllı oymağıyla müridlerdir

Şakaklı oymağıyla müridlerdir

Çepnili oymağıyla müridlerdir

Kara Çukalı oymağıyla müridlerdir

Tahtacı oymağıyla müridlerdir

Bâlâda mestûr olduğu üzere cemâati görüb nezr kurbân zekât eda ideler. Ve eğer te'allül ve muhâlefet iderler ise şer'an taleb oluna.

Temmeti'l- huruf bi-avni'llahi'l-meliki'r-raûf.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Vesikaları

Tahrir Defterleri (TD): 64, 213, 998, 164, 552.

2. Araştırma ve İncelemeler

Aksüt, Hamza (2009): *Aleviler*, Ankara.

Barkan, Ö. Lütfi (1942). "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler; İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, Cilt II.

Birdoğan, Nejat (1995): *Anadolu ve Balkanlar'da Alevi Yerleşmesi*, İstanbul.

Gülten, Sadullah (2004): XVI. Yüzyıl Anadolusu'nda Oğuzların Karkın Boyu, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Güzel, Abdurrahman (1999): *Abdal Mûsâ Velâyetnâmesi*, Ankara.

Karakaya-Stump, Ayfer (2006). "Sinemilliler: Bir Alevi Ocağı ve Aşireti", *Kırkbudak*, Yıl. 2, Sayı 6.

Karaman, Kenan (2004): "Hubyar Sultan" *Alevilik*, Hazırlayanlar: İ. Engin, H. Engin, İstanbul.

Kenanoğlu Ali-Onarlı İsmail (2002): "Hubyar Sultan Ocağı ve Beydili Sıraç Toplulukları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 23.

Melikoff, İrene (1999): *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, Çeviren: T. Alptekin, İstanbul.

Ocak, A. Yaşar (1997): *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, Ankara.

Ocak, A.Yaşar (2002a): *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, İstanbul.

Ocak, A.Yaşar (2002b): *Sarı Saltık*, Ankara.

Ocak, A. Yaşar (1999): *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler*, Ankara.

Saltık, Veli (2009): *Tunceli'de Aşiret-Oymak-Ocaklar*, Ankara

Turan, Osman (1997): *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul.

Uludağ, Süleyman (1995): *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.

Üçüncü, Kemal (2004): "Sözlü Kültür/Tarih Bağlamında Edebî Bir Metin Olarak Otman Baba Vilâyetnâmesi", *Bilig*, Kış, Sayı 28.

Ünal, M. Ali (1999a): *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar*, Isparta.

Ünal, M. Ali (1999b): *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, Ankara.

Yılmazçelik, İbrahim (1999): *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Dersim Sancağı*, Elazığ.

Vilâyet-nâme, Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî (1958): Hazırlayan. Abdulbaki Gölpınarlı, İstanbul.

Yaman, Ali (2005): *Kızılbaş Alevi Ocakları*, Ankara.

www.uryanhizir.com

ÜRYAN HIZIR MENAKIBNAMESİ

Sadullah GÜLTEN

Yrjan Hizir në gjyshmën e dyte të sh. XIII në fshatin Zeve të zones Pertek në Tunxheli ka themeluar një zavije, ku bashkërisht me muhibët e tij ësht munduar ta përhapi Islamin, gjithashtu është një shejh Kalenderi.
Menakebnameja e tij ësthë shkruar pas vdekjes së tij, nga Hizir Taç në mënyrë rivajeti, nga informacioni që ka pasur është shkruar.
Në menkibnamen e Yrjan Hizirit shkruan për jetën e tij ku ndodhen edhe informata të ndryshme për një Oxhak Alevi, dhe lidhjet e Oxhaqeve Aleviane ndërmjet tyre.
Është punuar mbi informatat që gjenden në Menkibnamen me metoda modern duke I krahasuar në ditët e sotme.